

Masterplan basisvaardigheden: hoe bereik je als school duurzame impact met eenmalige middelen?

Drie praktische handvatten

Wat zijn de basisvaardigheden?

Volgens SLO zijn basisvaardigheden een set aan taal-, reken-, burgerschap en digitale vaardigheden die leerlingen nodig hebben, omdat ze onmisbaar zijn om te kunnen deelnemen aan de samenleving. Bij taalvaardigheden gaat het om doelgericht lezen, schrijven, kijken/luisteren, spreken en gesprekken voeren in functionele taalgebruikssituaties. Bij rekenen gaat het om kritisch kwantitatief denken en rekenwiskundig probleem-oplossen. Burgerschapsonderwijs gaat over het aanleren van basisnormen en -waarden in onze samenleving. Ten slotte moeten leerlingen een basis krijgen met kennis over digitale technologie en vaardigheden ontwikkelen in het daarmee omgaan.

Het ministerie van Onderwijs lanceerde het Masterplan Basisvaardigheden. Met plannen voor de korte en lange termijn. Op de korte termijn krijgen 500 scholen extra financiële armslag om aan de slag te gaan en de basisvaardigheden op school op een hoger plan te tillen. Je kunt er experts mee in laten vliegen, extra handen inhuren of programma's inkopen. Maar, hoe zorg je ervoor dat deze financiële injectie leidt tot *blijvende* verbetering van het onderwijs? Dat jullie team structureel sterker wordt, dat je je eigen vaardigheden opbouwt en ook toekomstige leerlingen daarvan profiteren? Dat vergt een aanpak die bestaat uit drie onderdelen die we in dit artikel uitwerken.

Wat maakt de basisvaardigheden zo belangrijk?

Leer je het lezen, schrijven en/of rekenen op de basisschool niet goed aan, dan stapelt zich dat op tijdens de middelbare school en vervolgonderwijs. Met alle gevolgen van dien voor het latere persoonlijke leven. Uit de diverse onderzoeken die stichting Lezen en Schrijven aanhaalt, blijkt namelijk dat minimale basisvaardigheden het recept zijn voor een minder gezond leven, werkloosheid en financiële problemen. Urgentie genoeg dus om de basisvaardigheden op peil te krijgen!

Wat is er concreet aan de hand? Volgens OESO is de uitkomst van internationaal leesonderzoek zorgwekkend. Nederlandse leerlingen scoren lager dan alle voorgaande jaren en voor het eerst ook lager dan de 15 EU-landen. Bijna een kwart van de leerlingen leest op 15-jarige leeftijd niet op het niveau dat nodig is om goed te kunnen functioneren op school of in de maatschappij. In het rekendomein zien we een soortgelijke tendens. Onderzoek van de Onderwijsinspectie laat namelijk zien dat slechts 33% van de leerlingen aan het einde van het basisonderwijs het streefniveau voor rekenen-wiskunde haalt. De covid-pandemie heeft het er niet beter op gemaakt. Oftewel, het is vijf voor twaalf!

De overheid komt te hulp: het 'masterplan basisvaardigheden'

Het masterplan bestaat uit een lange termijn (10 jaar) plan en een snelle start. Het lange termijn plan bestaat uit vijf pijlers:

- Extra tijd en ruimte voor kwalitatief goede leraren
- Kennis en beschikbaarheid van effectieve leermiddelen
- Een goede aansluiting en gedeelde verantwoordelijkheid tussen school en omgeving
- Door onderzoek zicht op resultaten van basisvaardigheden en effectieve interventies
- Een goed, landelijk curriculum, zodat het onderwijs een heldere opdracht heeft

Naast deze aanpak op de lange termijn stelt de minister ook subsidie ter beschikking voor 500 scholen die op de korte termijn aan de slag willen met het verbeteren van het onderwijs in basisvaardigheden. Een selecte groep van 150 van deze scholen kan daarbij ook een beroep doen op expertondersteuning in de vorm van een zogenaamde basisteam.

Maar stel dat je één van deze gelukkige scholen bent, je krijgt nu een smak geld, maar hoe bereik je daar duurzame impact mee?

Hoe bereik je duurzame impact met eenmalige middelen?

Er zijn drie dingen die het verschil maken:

1. Versterken van vakkennis- en -didactiek
2. Gebruik van 'evidence informed' technieken voor algemene pedagogiek en didactiek
3. Een sterk lerarenteam op een school met een verbetercultuur

1. Versterken van vakkennis- en vakdidactiek

Dit ligt wel erg voor de hand: het versterken van vakdidactiek voor die basisvakken waar jullie mee aan de slag gaan. Toch hoort hier meteen een waarschuwing bij. Als je gaat zoeken op wat kan werken voor reken- of taalonderwijs, kom je ontzettend veel artikelen tegen. En voor elk onderzoek is er wel een ander die het tegenovergestelde laat zien.

Hoe maak je hier keuzes uit? Hoe weet je welke aanpak het beste past bij jullie schoolsituatie en welke het meeste oplevert? Of kies je op basis van wat jij *gelooft*?

Laten we een voorbeeld geven: begrijpend lezen. Een groot probleem in Nederland. Onderzoek laat zien dat 25% van de vijftienjarigen functioneel analfaabeet dreigt te worden. Wat zou kunnen werken?

Als je de Nederlandse leraar vraagt wat werkt dan antwoordt deze: "Het juiste gebruik van leesstrategieën". Onderzoek laat zien dat 76% van de leraren van mening zijn dat het juiste gebruik van leesstrategieën het hoofddoel is van het onderwijs in begrijpend lezen en dat dit ook het hoofddoel is van hun tekstboek en de focus van hun lessen. Een minderheid van de leerkrachten (28%) beschouwt ook woordenschatgroei en het verwerven van wereldkennis als belangrijke doelstellingen.

Echter, meta-onderzoek laat zien dat juist een grote kennis van de wereld en een brede woordenschat de belangrijkste factoren zijn die leesbegrip stimuleren. Terwijl het effect van leesstrategieën maar klein is.

Kortom wat belangrijk is, is om meta-onderzoek of overzichtsartikelen te vinden over het versterken van basisvaardigheden. In zulke artikelen hebben anderen voor jou al het voorwerk gedaan en het kaf van het koren gescheiden. Bijvoorbeeld professor Roel van Steensel in zijn meta-onderzoek naar begrijpend lezen dat [hier](#) is samengevat. Of [dit artikel](#) met acht handvatten voor het versterken van rekenvaardigheden (zie figuur 1).

FIGUUR 1: OVERZICHT VAN DE 7 MEEST EFFECTIEVE HANDVATTEN VOOR AUTOMATISERING VAN REKENEN

Ben je er dan, met de juiste handvatten voor de vakken die je wilt aanpakken?

2. Gebruik van evidence informed technieken voor algemene pedagogiek en didactiek

Als je al handvatten hebt voor vakdidactiek, waarom zou je dan nog behoefte hebben aan wat vakoverstijgend werkt?

Professor en onderwijsonderzoek Paul Kirschner zei het als volgt: 'Vakdidactiek wiskunde is algemene didactiek toegepast op wiskunde'. Kortom, als je de algemene didactiek goed beheerst, dan heb je een beter begrip van wat je *waarom* doet en kun je het ook in andere (basis)vakken toepassen. Bovendien, handvatten voor pedagogiek helpen jou als leraar de relatie met je leerlingen te versterken en een klimaat in de klas te creëren dat leren bevordert.

Maar, wat zijn dan die handvatten voor algemene pedagogiek en didactiek? Onderwijsonderzoeker Pedro De Bruyckere zegt er dit over: "Niet alles werkt en niets werkt altijd in het onderwijs". Wat Pedro hiermee zegt is dat onderzoek je kan helpen keuzes te maken ('evidence informed'), maar dat je er niet blind op kunt vertrouwen ('evidence based').

Toch is de consensus van onderzoekers dat er wel degelijk lessen getrokken kunnen worden uit wat leraren doen die met hun leerlingen meer leerwinst realiseren. Als je boeken als [Klaskit](#) van Pedro de Bruyckere of *Wijze Lessen* van Paul Kirschner erbij pakt, zie je al snel overeenkomsten: activeer relevante voorkennis, leer je leerlingen effectief leren, evalueer en geef feedback, et cetera.

[Onderzoek](#) van de Engelse Education Endowment Foundation (EEF) laat het potentiële effect zien van deze en andere interventies (zie figuur 2). Zij constateren dat veel niet werkt, maar een aantal dingen zeker. Sterker nog: het toepassen van interventies als feedback, zelfregulatie en het versterken van leesvaardigheid, kunnen leerlingen maanden leerwinst per jaar opleveren.

Toolkit Strand -	Cost -	Evidence Strength -	Impact (months) -
Feedback <small>High impact for very low cost, based on moderate evidence.</small>	£ £ £ £ £	🔒 🔒 🔒 🔒 🔒	+8
Metacognition and self-regulation <small>High impact for very low cost, based on extensive evidence.</small>	£ £ £ £ £	🔒 🔒 🔒 🔒 🔒	+7
Reading comprehension strategies <small>High impact for very low cost, based on extensive evidence.</small>	£ £ £ £ £	🔒 🔒 🔒 🔒 🔒	+6
Homework (Secondary) <small>Moderate impact for very low cost, based on limited evidence.</small>	£ £ £ £ £	🔒 🔒 🔒 🔒 🔒	+5
Mastery learning <small>Moderate impact for very low cost, based on moderate evidence.</small>	£ £ £ £ £	🔒 🔒 🔒 🔒 🔒	+5
Collaborative learning <small>Moderate impact for very low cost, based on extensive evidence.</small>	£ £ £ £ £	🔒 🔒 🔒 🔒 🔒	+5

FIGUUR 1: OVERZICHT VAN DE 7 MEEST EFEFCTIEVE HANDVATTEN VOOR AUTOMATISERING VAN REKENEN

Wil je een goed overzicht hebben van welke algemene handvatten voor pedagogiek en didactiek er zijn en welke daarvan bij jouw lessituatie passen? Dan geeft [Doorloopjes.nl](#) een goed ingang. Binnen Doorloopjes vind je 100 technieken die elk hun waarde in de lespraktijk hebben bewezen. Elk van deze technieken wordt kort uitgelegd in een 'doorloopje' van vijf stappen en is voorzien van een video door een Nederlandstalige expert-leraar die vertelt hoe je het doorloopje in de praktijk toepast en waarop je daarbij moet letten.

Ben je er nu? Handvatten voor vakdidactiek en algemene pedagogiek en didactiek? Helaas niet. Als je het hierbij laat, ga je geen impact bereiken in de klas. Wat is nog meer nodig?

3. Een lerende cultuur op school

Het simpelweg delen van lessen uit onderzoek met scholen leidt niet tot leerwinst. Zo blijkt uit onderzoek van de EEF, [The Literacy Octopus: Communicating and Engaging with Research](#). Zelfs met lichte vormen van ondersteuning (conferenties of webinars) is er geen enkel effect op leerwinst te zien. 'Simply sending resources to schools is often thought to have no effect, even when those resources are high quality and evidence-based', concludeert de EEF.

Wat is dan wel nodig?

Dat is voor het toepassen van onderzoek: een verbetercultuur op scholen. De lerende cultuur die zo op scholen ontstaat is volgens de leidraad 'Verbeteren onderwijskwaliteit' van het NRO en onderzoeken van de EEF essentieel voor het toepassen van onderwijsonderzoek op scholen.

Dat is geen verrassing. Scholen met een verbetercultuur – een cultuur waarin leraren samen met hun schoolleider en leerlingen elke dag het onderwijs een beetje beter maken – bereiken meer leerwinst met hun leerlingen. Dat constateren zowel [de Onderwijsinspectie](#) (zie figuur 3) als [McKinsey](#) in 2020. Zij deden allebei onderzoek naar de grote verschillen in leerwinst tussen Nederlandse scholen.

Hoe realiseren we hogere leerresultaten?

FIGUUR 3: UITKOMST ONDERZOEK INSPECTIE NAAR SCHOOLVERSCHILLEN

FIGUUR 3: UITKOMST ONDERZOEK INSPECTIE NAAR SCHOOLVERSCHILLEN

Zo'n cultuur creëren klinkt eenvoudig, maar kan in de praktijk pittig zijn. Echter, [Onderzoek van de Universiteit Utrecht](#) op 231 scholen die werken met leerKRACHT laat zien dat het kan. De onderzoekers constateren dat daar binnen één jaar een lerende cultuur ontstaat en dat leraren aantoonbaar beter worden in hun vak.

Wat ga jij doen met je team?

Het Masterplan Basisvaardigheden geeft je veel financiële armslag. Maar hoe zet je die in?

Je kunt besluiten te kiezen voor de korte termijn. Met 'extra maatregelen' zoals inhuren van experts, tijdelijk extra leraren en het inkopen van programma's. Maar dan missen jullie en je leerlingen kansen. Kansen om met jullie eigen expertise en met lessen uit onderzoek te werken aan jullie lespraktijk en meer leerwinst. Kansen om met een lerende cultuur op school het onderwijs *structureel* beter te maken.

Wat is jullie keuze?

Wil jij met je team effectief werken aan de basisvaardigheden op jouw school?

Volg het webinar basisvaardigheden op 12 januari

Wil jij van een andere school in jouw regio horen hoe het is om het onderwijs op school 'Elke dag samen een beetje beter' te maken?

Kom naar een informatiebijeenkomst in jouw regio